

Aan de lezer

Wij leven in een logische wereld. Iets is waar of niet waar, juist of onjuist, een probleem of geen probleem, ja of nee. Dit is herkenbaar aan een van de prachtigste uitvindingen: de computer de binaire ja/nee machine. Creativiteit ligt echter buiten het logische. Achteraf is het wel logisch maar als we aan het begin staan is de weg naar het nieuwe meestal helemaal niet zo logisch.

Het Japans kent hiervoor een begrip dat 'MU' heet.

Het betekent 'geen ding' of 'niet-iets'. Het wijst de weg naar een punt buiten het dualistische denken. Het betekent: het is geen ja, geen nee, geen begrip, geen o of geen 1. Toen de zenmonnik Joshu gevraagd werd of een hond de Boedha-aard had,

antwoordde hij met 'mu'. Hij bedoelde daarmee dat zowel 'ja' als 'nee' inkorrekt zou zijn. Het onderwerp ontsteeg aan simpele ja of nee vragen. De betekenis van 'mu' is afgebrand bos... *je ziet iets wat er niet is, je verbeelding werkt heel actief.*

De bedoeling van dit boek is de lezer te helpen buiten het 'super-logische' te gaan. Naar een soort (n)iemandsland van waaruit eens anders gekeken kan worden naar het bekende land om nieuwe mogelijkheden te zien. Dit is ook de reden dat het 2 delen heeft: theorie en praktijk. Eigenlijk zijn ze niet te scheiden, en daarom wordt in het theorieel deel vooral de processen en houding beschreven terwijl het praktijkdeel veel praktische 'mindhopping' technieken geeft. Vanuit de theorie wordt per stap (uitgangspunt is een 8-stappen model) naar geschikte technieken verwezen.

De indeling is alfabetisch en mijn advies is er via de inleiding zomaar ergens in te duiken en de theorie te beoordelen aan de hand van de toelichting.

Om eerst wat overzicht te krijgen kunt u ook beginnen met de inleiding, die ook verwijzingen naar hoofdstukken bevat en een rode draad geeft.

In de tekst geven vetgedrukte woorden aan dat dit aparte hoofdstukken zijn, waardoor er een dwarsverband ontstaat voor de lezer. Eenieder volgt haar/zijn eigen weg al naar de belangstelling.

Het maken van dit boek heeft mij veel plezier en nieuwe inzichten opgeleverd. Ik hoop dat dit voor alle lezers ook geldt. Mijn dank gaat uit naar mijn partner Greetje, vrienden, collega's en studenten.

En speciaal naar Wilma die mij liet zien wat creativiteit is door nooit advies te geven na het niet zelf uitgetheerd te hebben. Daarom draag ik deze herdruk op aan haar nagedachtenis, zonder haar was het nooit gepubliceerd.

Inleiding : Creatief omgaan met verandering

Voor ieder geheel werk is een gehele mens nodig.

Brahmaans gezegde

Deze toelichting op het creatieve proces van verandering kan worden gebruikt als een leidraad voor het ABC van XYZ, maar ook los daarvan. Tussen haakjes zal naar relevante hoofdstukken in dit boek worden verwezen om de lezer aanknopingspunten te geven.

*Het is het dier met zijn instinct,
dat steeds weer op tijd terugspringt.*

*Het is de mens met zijn verstand,
die er steeds weer opnieuw in stinkt.*

John O'Mill

Vlieg of bij, waar hoor jij bij? Een vreemde vraag misschien, maar de moeite waard om eens snel een antwoord op te geven dan kunnen je straks je keuze nog eens bekijken. Misschien heeft deze inleiding wel een verandering in keuze tot gevolg. (dinergy)

Laten we beginnen met een experiment. Twintig bijen werden in een glazen doorzichtige fles gedaan, de fles was niet afgesloten; op het einde van de dag waren alle bijen dood! (zie: **fouten** herkennen/erkennen)

In dezelfde fles werden vervolgens 20 vliegen gedaan, op het einde van de dag waren ze alle twintig uit de fles! Hoe bestaat het, vliegen zijn immers veel dommer dan bijen. De bij heeft een evolutie van miljoenen jaren achter de rug heeft een abstract communicatiesysteem en een taal. Een vlieg is zo dom dat hij de naam van een werkwoord heeft gekregen (?). Toch ontkomen de vliegen allemaal en de bijen niet.....

Het is hun intelligentie die de bijen de das omdoet (zie: **hersenen**)

Zij zijn bewust dat ze in gevangenschap zitten (probleemstelling) en zien ook de oplossing (het licht). Zij doen wat alle intelligente wezens doen en kiezen de kortste weg naar de oplossing. Alleen zit daar een onzichtbare hindernis en zo sterven ze. De vliegen weten waarschijnlijk niet eens dat ze gevangen zitten en vliegen zomaar wat. Bij toeval vinden ze de uitgang en vliegen daardoor. Misschien weten ze zelfs niet eens dat ze niet meer in de fles zitten. Maar ze leven wel. (zie: **blokkades**)

Veel mensen (in mijn ervaring 8 van de 10!?) kiezen voor de bij, omdat die ons nuttiger lijkt dan de vlieg en ook nog kan steken!? Behalve dat zijn wij ook intelligent en daardoor geneigd voor 'gelijkdenkenden' te kiezen. Van dat oogpunt uit gezien is de keuze voor de bij zo dom nog niet. Behalve dan dat je niet uit de fles gekomen bent!

Zo gaan wij immers ook te werk. Als we een probleem hebben kiezen we voor een zo snel mogelijke oplossing. Dit heet *convergent* denken en hoort bij intelligent en logisch denken.

Die vormen van denken zijn:

Intelligent denken - van probleem naar oplossing (**conformiteit**), daarnaast bestaat er nog:

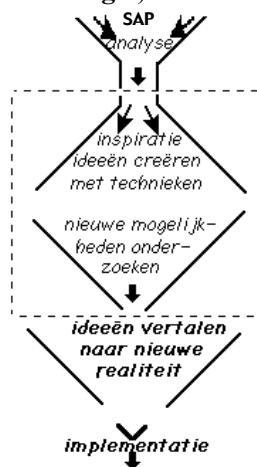
inventief denken - na vaststelling van het probleem worden alternatieven geformuleerd (**probleem** vinden) en

creatief denken - hierbij wordt de situatie geherformuleerd en anders bekeken. Hier vindt verandering plaats. (**zintuigen**)

Creatief denken is niet *-rechtstreeks-* convergent, naar een oplossing toe, maar *divergent* en zoekt niet op de eerste plaats naar een oplossing maar eerst naar *ideeën* om tot een oplossing te komen (zie: **paradoxaal** denken). Dit is belangrijk omdat problemen zelden oplosbaar zijn op het niveau waar zij ontstaan. Ieder van ons heeft zijn eigen problemen door aard en kijk op de dingen. Net zoals we ieder recht hebben op onze eigen fouten, hebben we dat ook op onze problemen. Ik beschouw iets als een probleem omdat ik nu eenmaal zo tegen een situatie

aankijk. Voor een ander is mijn probleem helemaal geen probleem. Divergent denken betekent veranderen door te bewegen (zie: **motivatie**).

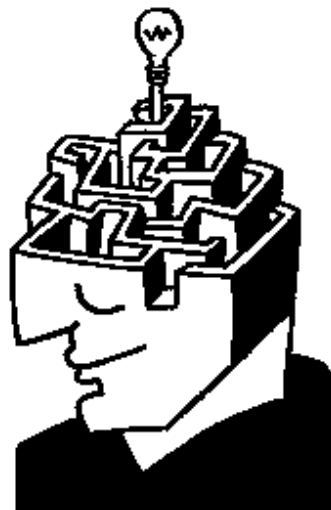
(zie: **energie**)

S Intelligent gedrag betitelt De Bono als verticaal denken: door
H een kuil dieper te graven, kom je niet op een nieuwe plek,
I alleen maar dieper. Verticaal denken is dus vereist voor
 verdieping in een specialisme. Het is absoluut niet geschikt
 voor probleemoplossing. Jammer voor die intelligente bij. (zie:
lateraal denken)

T Dit brengt me bij het thema van deze inleiding: **verandering**
 Om een situatie anders te bekijken of te *herformuleren* moet ik
 veranderen en dat is de moeilijkheid voor intelligent denkende
 mensen: het lijkt namelijk niet logisch en misschien is het dat
 ook niet. Het betekent het toeval een kans geven, net zoals de
 vliegen die toevallig bij de uitgang kwamen. (zie: **analyse**)
E Hierbij is het goed eraan te denken dat (grote) veranderingen
 (bijna) altijd beginnen met één persoon.

Voorbeelden hiervan zijn: Het patent van Samuel Colt voor een pistool met roterende cylinder. Een jonge smid in Grand Detour, Illinois ontwikkelde een 'zelf-slijpende' ploegschaar waardoor de zware grond in het Midden Westen van Amerika geploegd kon worden, zijn naam staat nog steeds in het geel op groene machines: John Deere. Verandering begint als een stem door een draad te horen is in de kamer ernaast: "Mr. Watson, come here, I want you." Verandering begint als de jonge Henry Ford in een garage in Detroit niet alleen een voertuig voor de massa ontwikkelt, maar een vorm van transport creëert die een hele natie mobiel en welvarend maakt. Verandering begint als twee broers in Dayton in een fietsenwinkel knutselen aan een ding waarmee ze later de lucht in zullen gaan. Verandering begint als Thomas Alva Edison in Menlo Park, N.J., zegt dat hij niet gefaald heeft omdat 80 materialen niet geschikt zijn gebleken om draad te maken voor een lamp - hij heeft geleerd dat er 80 materialen zijn waarmee het niet kan. Verandering begint als een 36-jarige uitvinder in Illinois een substantie maakt waarmee de wereld op een nieuwe manier kan worden bekeken. John Wesley Hyatt maakte celluloid! Verandering begint als in 1954 een vertegenwoordiger van Multimixers het restaurant van de McDonald broers in San Bernadino, California, bezoekt. Het idee dat Ray Kroc die dag kreeg leidde niet alleen tot een groot bedrijf maar tot een complete nieuwe industrie. Verandering begint als Ralph Nader na een korte tijd te hebben gewerkt boos ontslag neemt en de eerste consumentenorganisatie opricht. Verandering begint als Harriet Beecher Stowe een boek schrijft. Het verhaal wil dat toen zij Lincoln ontmoette op het Witte huis hij zei: "So you're the little woman who wrote the book that started the great war." Verandering begint als Mark Twain, Scott Joplin, Edward Kennedy Ellington en anderen een nieuw geluid creëren in muziek en taal. Verandering begint als vier jongens uit Liverpool de wereld veroveren met een totaal nieuw geluid. Verandering begint als een man een school begint in Summerhill waar kinderen niet moeten leren, maar mogen leren. Enzovoorts, enzovoorts. Voorbeelden te over. Nieuwe ideeën staan altijd aan de basis van verandering. Het zijn dus ook geen oplossingen! Creatief denken kan wel gebruikt worden om tot oplossingen te komen, maar de ideeën zijn zelden de oplossing. Ideeën moeten onderzocht worden en helpen ons naar oplossingen toe te werken. (proces, het creatieve, p 80)

Bij verandering wil ik het onderscheid maken tussen *continue* en *discontinue* verandering. Continue verandering is nauwelijks zichtbaar, vanaf het moment dat de verf is opgebracht slijt die. Toch zie ik het pas na lange tijd. Het is de normale slijtage van alle dingen en omdat je ze steeds ziet, valt het nauwelijks of niet op. En plotsklaps, in een keer is de verf afgebladderd, werkt het niet meer, of is iets vuil. Zo bestaan problemen schijnbaar niet omdat we de geleidelijke verandering niet zien.

(zie: **werk en spel**)

De discontinue verandering is een abrupte verandering, die alles omver dreigt te gooien en die

we dan soms ook negeren. Toen in 1492 de Spaanse schepen voor de kust van Peru kwamen, zagen de indianen de schepen wel, maar omdat ze geen schepen kenden dachten ze aan een of ander natuurverschijnsel en deden alsof het er niet was. Miljoenen indianen heeft dat het leven gekost. (zie: **beeld** van jezelf)

Dan is er nog de kikvors. Wat doet die als ik hem in een bak koud water plaats? Natuurlijk: niets, hij past zich aan. Als ik nu een Bunsenbrander eronder aansteek en het water geleidelijk verwarm, blijft hij zitten totdat hij gekookt is! De verandering is zo geleidelijk dat hij het 'point of no return' niet bemerkt en daarna is het te laat. Als ik die kikvors in kokend water gooi is hij eruit voor ik het weet. Soms doen we pas iets als we een crisis hebben of liever gezegd, herkennen. Dan moeten de problemen worden opgelost. Maar een crisis kent meerdere kanten dan alleen maar een negatieve. Als ik in mijn handen klap, welke hand maakt dan de klap? (zie: **synergie**)

Herformuleren we het begrip crisis dan nodig ik jullie uit hiervoor in onze verbeelding naar China te reizen, reizen in de verbeelding is goedkoop en boeiend ('gewoon' herformuleren).

Stel jij woont daar en verstaat de taal al best goed. Jij zoekt naar een vertaling van het woord crisis, maar geen Chinees schijnt te begrijpen wat jij bedoelt. Dan geef je het voorbeeld van de kikvors (je herformuleert) en jawel hoor, in een keer is het duidelijk. Dat is *wei ji*. (zie ook **verandering**)

危机

Aha, denk jij ze kennen het woord wel. Maar tot je verrassing bemerk je als je de karakters ziet (in het Chinees hebben ze karakters die je kunt samenvoegen om zo nieuwe begrippen te vormen) dat er iets heel anders staat. Er staat namelijk: gevaar en dat herken je, een crisis betekent toch immers altijd gevaar, maar het tweede karakter: kansen? Hoezo kansen? "Wel, heel simpel," legt de Chinees jou uit: "Niets is zo slecht of er zit wel iets goeds in. Als je gevaar herkent zul je alert en attent worden en wil je wel veranderen. Nou als je dat vindt dan zijn er ook nieuwe kansen." (zie: **yin en yang**)

Conclusie: discontinue verandering hoeft geen probleem te zijn, maar is het wel als je er alleen maar intelligent mee omgaat.

Je ziet dit ook heel duidelijk in de opvoeding: intelligente ouders kopen voor hun kinderen het juiste speelgoed, het kan niet kapot, het enige leuke eraan is de verpakking. Als ze die tenminste niet willen bewaren, het kan immers toch niet kapot, dan kunnen ze het weer verkopen als het kind ouder wordt (logisch toch?!). Inventieve ouders kopen verschillende soorten speelgoed. Dan heb je hun kinderen, die in een huis vol speelgoed niet weten waar ze mee moeten spelen! (zie: **spin-off**)

Creatieve ouders doen het anders. Eerst kopen ze niets. De baby onderzoekt alles, bijvoorbeeld papier,: trekt, scheurt, proeft en onderzoekt zo het papier. Kinderen herformuleren immers heel goed, twee stoelen achter elkaar is een trein, enz. Als dan alle huisraad speelgoed wordt, besluiten ze toch maar speelgoed te kopen en dan kopen ze? natuurlijk, Lego(betekent dat: Leg Eigen Gedachten Open?). Het speelgoed dat bestaat bij de gratie van het herformuleren. Allerlei dozen zijn te combineren tot totaal nieuwe verrassende dingen en dat vinden de kinderen leuk *en waarom volwassenen niet?*. (zie: **bronnen** van creativiteit)

Het bovenstaande zou wel eens kunnen leiden tot de vraag, Wat heeft dat te maken met met mij? Wat kan ik hiermee doen in mijn beroep of in mijn leven?

Hoe word jij creatief, als je dat al zou willen? Wel simpel, bewegen en zelf veranderen. Alles wat een ander zou moeten doen, beter luisteren, beter praten, kun jij zelf veel beter. Als ik naar een ander wijs, **p** wijzen er drie vingers naar mij (?). Mijn oordeel over anderen zegt dikwijls veel meer over mijzelf.(zie: **metaforen**, Vos)

Allereerst kijk uit voor problemen die anderen je aangeven. *Zoek nooit meteen naar een oplossing. concentreer je op het doel: waar dient het voor?* (zie: **doelbewust**)

De uitgangspunten van deze creatieve aanpak zijn :

- * verandering is een doorlopend proces (zie: **zen**)
- *op termijn verandert alles in het tegenovergestelde (zie: **Yin-Yang**)
- *heb oog voor het grote geheel: welke veranderingen, waarom, waar, wanneer? (zie: **xyz**)
- * sta open voor verandering, kijk naar je eigen routines en verander die eens. (zie: **lateraal denken**)
- * combineer intuïtief aanvoelen en handelen met redeneervermogen.
- * Beslis pas na goed gekeken te hebben. (intuïtie)

Maak eerst een analyse. Ik noem dat de SAP-analyse.

Het is net zoiets als naar school gaan en leren. Naar school gaan is een veranderingsproces, jij komt hier om te veranderen, want zonder die verandering krijg je geen diploma. Het is dus van het grootste belang dat je een goede eigen methodiek leert ontwikkelen en niet zit te mopperen over de leraren, boeken, kortom die anderen.

SAP staat voor: situatie, aspecten/angles, posities/people/paradigma's (evt. Problematiek ?!). (cybernetica)

Begin dus nooit met problemen, dan raak je verwickeld in een patroon dat als volgt beschreven kan worden: "Begin met een probleem, stop met de oplossing, en voorkom nieuwe problemen door alles in je greep te houden." Typisch korte termijn denken, want elke oplossing zal minstens twee nieuwe problemen creëren, alles verandert namelijk voortdurend. Je blijft dan achter de feiten aanlopen.

Nee, bij de SAP-aanpak gaat dat anders.

- * Analyse van gehele situatie.
Allereerst wordt de situatie beschreven vanuit verschillende invalshoeken. Mindmapping, brainstorming, metaforen, mindstorming, etc. Van allerlei verschillende technieken, om niet eenzijdig te kijken en je te helpen bij het herformuleren.
- * Analyse van aspecten in de situatie.
Vervolgens beschrijf je de verschillende aspecten die je aandacht trekken. Zo zullen de feiten je kijken leiden in plaats van de in de eerste instantie gedachte problemen.
- * Analyse van posities/people/paradigma's.
De voorgaande stappen zullen ongetwijfeld de posities en standpunten (problematiek en problemen) van de betrokkenen in de situatie duidelijk naar voren doen komen. Niet omdat we dachten dat het wel de problemen zouden zijn, maar omdat de analyse ze aangeeft.

‘P’ staat vooral voor paradigma, een bepaalde manier van kijken. (zie: **blokkades & paradigma’s**)

Het komt dus neer op jezelf prikkelen het eens anders te bekijken. Dit kan door gebruik te maken van creatieve technieken.

Bijvoorbeeld: Chester Carlson ging naar een fotografisch laboratorium met zijn nieuwe vinding, daar vonden ze het maar niets. Bij Xerox vonden ze het wel iets en het werd de copieermachine.

In 1968 vonden twee technici een nieuw horloge uit, maar de Zwitsers vonden het geen echt horloge. Op de internationale tentoonstelling lag het open en bloot, zonder patent. Seiko zag het en de quartz-horloge was geboren. De uitvinders waren overigens Zwitsers!!

Jobs en Wozniak doken een garage in om een kleine computer te maken. IBM zag daar niets in. Momenteel doet Apple het beter dan IBM, dat met grote moeilijkheden kampte om de ‘turnaround’ tot stand te brengen.

Door goed te analyseren en van positie te veranderen krijg je zicht op nieuwe kansen. *Lateraal denken* in plaats van verticaal denken. Nieuwe kuilen laten je nieuwe mogelijkheden zien.

De kerstboom buiten het bereik van de peuters in de box, en niet de peuters in de box met veel geblèr. Je omgeving prettig inrichten helpt om je meer lol te even in het leven en werken is ook leven. Tijdens het werk is het niet de omgeving of aankleding die bepaalt hoe goed je bent, maar jijzelf. (ervarend leren)

Zo verander je de situatie door zelf te veranderen. Allard Pierson zei dat zo:

“Mensenkennis is nog iets anders dan slimheid, geslepenheid of diplomatie; al onze mensenkennis is uiteindelijk zelfkennis” (zie: **realiteit**)

Jezelf willen leren kennen betekent dat je ook zult leren van je fouten, die kunnen je namelijk veel leren. Als we denken alles te weten of te zien zijn we pas echt blind. (groupthink)

Het volgende experiment kan dit misschien duidelijk maken . Sluit het linkeroog en kijk naar

het kruis, beweeg het papier tot zo’n veertig centimeter van je af.

Zoals de blinde vlek aangeeft, weten we niet wat we niet zien. Dat betekent dus dat afkeuren en verwerpen wel eens heel gevaarlijk voor ons kan zijn.

Zo kunnen we de *intelligentie van de bij combineren met het toeval* dat de vlieg zijn leven redt.

Bewust kiezen voor verandering betekent de continue verandering zichtbaar maken door het toeval een rol te laten spelen en dan abrupte discontinue verandering te zien. Het vereist niets meer dan het willen en dat evenwichtig proberen te doen. Oefening baart kunst. Het belangrijkste is gewoon beginnen, om daar een start mee te maken is het misschien leuk om je eigen voorkeur te kennen. Hiervoor kun je het **profiel van creatieve probleemoplossing** voor invullen.

Ik hoop dat dit boek je zal helpen om je eigen creatieve bronnen aan te boren.